Винаги е било чиста проба бунтарство, макар и незабележимо.

Бяхме наясно, че правим нещо опасно, но може би именно опасността да бъдем хванати, дори отначало незначителна, почти невидима за околните, заплетена в нишките на загатнатите дантелени шарки в кърпичките и воалите ни – ни вдъхна смелост все по-често да се заиграваме с огъня.

Не всички бяхме роднини, но ни обединяваше изкуството да преплитаме конец и стълбичка[1] и да ги превръщаме в неповторими модели. Тук, в това парче земя, където дребните детайли са по-важни от големите събития, където глинестата пръст и чертите на леля Фирмина – и двете, изваяни от времето и страданията – носят белези поравно; тук, където съдбата на жените е праволинейна и безводна, също като несъвършената обратна страна на едничката плетеница, направлявана само и единствено от нашата воля: дантелата. Никоя друга пътечка не ни принадлежеше изцяло.

Моята приятелка Виторина, която бе шпионирала тайната, покатерена на една стълба, ни направи владетелки на това познание, след като се върна от столицата.

– Какво правиш там, момиче? – попитала дона Илдиня, когато видяла дъщеря си да наднича в стаята за гости през пролуката в тавана.

– Остави ме на мира, майко, уча нещо, което ще ми бъде от голяма полза.

Благодарение на любопитството на Виторина техниката на дантелата, която бе украсявала от векове олтарите в Европа, манастирска тайна, известна само на монахините от манастирите в големите градове, се настани у нас в Бом Ретиро.

Случайно изпусната от съдбата нишка, донесена от братовчедката на една братовчедка на друга братовчедка на Виторина, която никога не простила предателството, след като тайната била открадната.

Въпросната братовчедка работела като помощник-готвачка в манастир с много строги правила. След години вярна служба спечелила доверието на монахините, които я посветили в изкуството на дантелата. Отначало, все още недоверчиви, монахините ѝ показали само основните бодове и едва по-късно, след като дълго били наблюдавали решителния характер на момичето и преценили, че заслужава доверие, ѝ разкрили по-сложните мотиви.

Роднината на Виторина имала „ръка за дантела“, както се казва, и умеела да бъде предпазлива – незаменимо качество за пазителките на онази тайна. Когато в края на годината момичето съобщило, че заминава за празниците при роднини в провинцията, монахините я предупредили:

– Ако шиеш дантела в родния си край, скрий се, да не те види никой.

Тъй като уважавало авторитета им, момичето се подчинило безрезервно. За да спази даденото пред светците обещание, въпросната братовчедка на една братовчедка на друга братовчедка на Виторина шиела дантели единствено когато била сама в стаята за гости, при това само на светлината на лоена свещ.

---

[1] Памучна лента, използвана за основа, около която се шият бодовете на дантелата. На португалски laçê. Бел. прев.

Но горе, качена на стълбата, решена да разбере какво прави нейната сродница в стаичката със затворени прозорци посред бял ден, Виторина шпионирала.

Шпионирала толкова внимателно, че успяла да запамети всяко нейно движение.

Приведена над възглавница, навита на руло, гостенката преплитала нишки, които се превръщали в мотиви, съставени от най-разнообразни бодове.

Преплетена двойка[2], метла, кула, жилка. Паяк, луна, пуканка.

Залез, истинска любов и любимият ми бод „гъното на кошница“, който ме очароваше не толкова с формата, колкото с името си, сякаш носеше едновременно заплаха и обещание. Неизследвано, непознато пространство, което можеше да означава късмет или несполука, сребърна паричка или скорпион – същност, която се разкриваше само на онези, които имаха смелостта да рискуват и да пъхнат ръка вътре.

В действителност шарките не се наричаха така по онова време. Тук, в долината на река Пажеў, стигнаха с чужди имена, които така и не научихме. Но докато свиквахме с тях, постепенно откривахме приликите им с нещата от света и започнахме една по една да ги кръщаваме, сякаш винаги сме били техни господарки.

В следобедите, които прекарвах наведена над възглавницата си, опитвах да си представя как бих кръстила шарка, ако случайно измисля някоя. Не че имах подобни стремежи. Но в момент на невнимание иглата се заплита в конеца, влиза, където не трябва, и ето: измислен е нов бод.

В такъв случай това щеше да бъде първият бод, роден на тази жежка земя, а не на чуждата, откъдето бяха дошли първите – на едно море разстояние от тази пустош, донесени от монахините и тайно наблюдавани от Виторина от върха на една стълба.

Бод поточе, бод роса, бод зора.

Това бяха имената, с които тайно бях избрала да кръстя първия си бод, който може би никога нямаше да създам. Дете на високата каатинга[3], родния край на Виргулино[4], който по онова време, през лето господне 1918-то, тъкмо започваше житие-битието си на престъпник и за когото години наред нямаше да чуем в Бом Ретиро. Една мъжка история, гръмка, толкова различна от нашата, която се случваше почти незабележимо измежду мълчания и шепоти.

Винаги съм вярвала, че щом зърна измислената от мен шарка, ще разбера на кое нещо от света прилича. Точно както правят майките с децата си. Тези, които не го правят, рискуват да дадат на детето име, което не му приляга. Избират Нонато, за да го кръстят на дядо му, а момчето цял живот настоява

---

[2] Един от най-често използваните бодове в ренесансовата дантела. Името, освен техническото изпълнение, което се състои от два възела, има и метафорично значение. Бел. прев.

[3] Полупустинна тропическа гора. Бел. прев.

[4] Виргулино Ферейра да Силва, с прозвище Лампиао, е кангасейро – въоръжен бандит, който вилнее в Североизтока между 20-те и 30-те години на XX век. Бел. прев.

да прилича на Каземиро. Оттук и многото прякори по света. В крайна сметка не хората им дават имена, а нещата сами си ги избират.

Щом братовчедката на една братовчедка на друга братовчедка на Виторина се върна в манастира, тайната, наблюдавана през пролуката в тавана, беше предадена на всеки, пожелал да я научи. Малко след това групичка жени, сред които бях и аз, започнахме да се събираме всеки ден, за да изработваме префинени кърпи, тишлайфери за маса, подложки за подноси и салфетки.

Не след дълго едно от нашите ръкоделия стигна до столицата като подарък за дама от знатен род, която показала произведението на друга дама от знатен род, която от своя страна, по време на чай, между царевична бисквитка и кейжадиня, го показала на трета дама от знатен род.

– Виждате ли колко е съвършено? Идва от едно затънтено място близо до Сера Таляда, но изглежда, все едно е направено в Европа. Има ли как да си поръчаме?

Поръчките веднага били уредени.

Когато дами от знатен род проявят интерес към нещо, винаги ще се намери кой да се възползва от възможността да им улесни живота и да си вземе своята лепта.

Няколко седмици по-късно в града пристигна господин в тъмен костюм, който се потеше повече от местните мъже, и обяви намерението си да купи ръкоделията ни на изгодна както за нас, така и за него цена.

Преговорите с мъжа пое леля Фирмина. Тъй като беше най-възрастна и нямаше деца, които да ѝ крадат от времето, можеше да се посвети на записване на поръчките и отчитане на продажбите, разпределяйки печалбата поравно между нас.

– Ако не бях аз, този тип щеше всичките да ни измами. Искаше да вземе празнична кърпа за без пари, да му се не види хитрецът. Добре че съм аз да се застъпвам за интересите ни – хвалеше се тя.

Когато сложи на масата първите пари, донесени от мъжа в тъмния костюм, ние така се втренчихме в тях, че мигът продължи цяла вечност.

Все едно не ни принадлежаха. Музейни експонати с табелка под тях „Моля, не пипайте“.

– Всичко това наше ли е? – попита Виторина, сякаш не можеше да повярва.

Дотогава шиенето на дантели беше само развлечение в горещите следобеди.

Някои шиеха дантели за себе си, изработваха рокли за балове, каквито никога не се провеждаха в града ни.

Други майсторяха кувертюри за чеиза за сватба, която все още не е насрочена.

Изключение правеше само леля Фирмина, която се бе посветила на това да изтъче собствения си саван.

– Ще отида в рая елегантна, както нашият Господ Исус Христос заслужава – обявяваше тя, като ни се струваше прекалено нетърпелива за събитие, което човек предпочита да отложи.

Доколкото ни бе известно, парите бяха работа само за мъжете, които обработват земята и следят добитъка. Били те управители, земевладелци или собственици на добитък. Били те работници, наемници или търговци. Били те нашите съпрузи, бащи или братя. Парите винаги бяха техни.

Ние, жените, просто бяхме тези, които им слагаме масата или нареждаме на други жени да им сложат масата. Фамилните имена на тези мъже, записани в нашите удостоверения за раждане и за брак, определяха мястото ни в света.

Така бе в повечето семейства, но не и в моето.